

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ: ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΕΙΘΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ

ΕΥΑΝΘΙΑ ΗΛΙΑΔΗ - ΒΑΓΕΝΑ

Μέλος της Ομάδας Έρευνας Τουρκίας

Το παρόν κείμενο αποσκοπεί στην εξέταση των λόγων για τους οποίους η Τουρκία επιδεικνύει μία επιθετική πολιτική στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου απέναντι στην Ελλάδα. Διαχρονικά οι ελληνοτουρκικές σχέσεις διέρχονται διαστήματα εντάσεων. Ωστόσο, την περίοδο Αυγούστου - Νοεμβρίου 2020, η τουρκική προκλητικότητα κλιμακώθηκε με την έξοδο του Ογυς Reıs στο Αιγαίο και την είσοδο των Τούρκων στα Βαρώσια της Κύπρου, επιδεινώνοντας τις διμερείς σχέσεις των εν λόγω κρατών. Στην ανάλυση επιχειρείται να απαντηθεί αν τα συγκρουόμενα συμφέροντα και ο ανταγωνισμός για την μεγιστοποίηση της σχετικής ισχύος στο περιφερειακό υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, εξωθούν την Άγκυρα σε χρήση της πειθαναγκαστικής διπλωματίας. Η έρευνα του πλαισίου των ελληνοτουρκικών σχέσεων διαχρονικά, αλλά και η εστίαση στις εξελίξεις του διαστήματος Αύγουστου-Νοεμβρίου 2020, βασισμένες σε ποιοτικά στοιχεία, επιβεβαιώνουν την παραπάνω υπόθεση εργασίας.

Λέξεις κλειδιά: *Εξωτερική πολιτική, ελληνοτουρκικές σχέσεις, Τουρκία, πειθαναγκασμός, Ανατολική Μεσόγειος*

Διαχρονικά, οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία υπήρξαν τεταμένες, με μικρά μόνο διαλείμματα σύντομης συνεννόησης. Έτος ορόσημο για τις σχέσεις των δύο κρατών αποτελεί το 1974, όταν πραγματοποιήθηκε η τουρκική εισβολή στη Βόρεια Κύπρο. Η χρονιά αυτή ήταν η αφετηρία για την παράνομη κατοχή στο νησί και παρεπόμενα τότε η τουρκική πλευρά ξεκίνησε

να αμφισβητεί έμπρακτα την ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο¹. Έκτοτε και έως σήμερα, τα βασικά εργαλεία της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής αποτελούν η προκλητικότητα, ο αναθεωρητισμός –κυρίως σε ό,τι αφορά το εδαφικό καθεστώς του Αιγαίου– και η προβολή ισχύος. Προκειμένου να επιβεβαιωθεί αυτός ο ισχυρισμός, αρκεί κανείς να εξετάσει την επιθετική πολιτική της Τουρκίας, όπως εκφράζεται με την ενεργοποίηση της «διπλωματίας των κανονιοφόρων» (gunboat diplomacy), με τις συνεχείς εκδόσεις NAVTEX (οδηγιών προς τους ναυτιλομένους) για το τουρκικό ερευνητικό πλοίο Oruç Reis και με το άνοιγμα των Βαρωσίων στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου, κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου. Παράλληλα, η Τουρκία, εκμεταλλευόμενη την «απουσία» των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (Η.Π.Α.) λόγω της μεταβατικής περιόδου των εκλογών, καθώς και την έως τώρα πολιτικοστρατηγική αδυναμία ουσιαστικής εμπλοκής του ευρωπαϊκού παράγοντα, που οξύνεται εκτός των άλλων εξαιτίας της πανδημίας του COVID-19 και της απόπειρας αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου (Η.Β.) από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), προσπαθεί να ενισχύσει το ρόλο της ως ρυθμιστής της περιοχής.

Τα κρίσιμα ερωτήματα προς διερεύνηση που προκύπτουν από τα παραπάνω είναι πώς οι μονομερείς και προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας διαταράσσουν την ισορροπία στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, και γιατί η Τουρκία θεωρεί ότι η επιθετικότητα και ο αναθεωρητισμός θα τη βοηθήσουν να αξιοποιήσει το πλεονέκτημα της γεωπολιτικής της θέσης.

Για την εξέταση των παραπάνω ερωτημάτων χρησιμοποιούνται οι βασικές παραδοχές της ρεαλιστικής σχολής σκέψης των Διεθνών Σχέσεων και πιο συγκεκριμένα του επιθετικού ρεαλισμού. Με βάση τον επιθετικό ρεαλισμό του John Mearsheimer, τα κράτη, ως ορθολογικοί δρώντες, γνωρίζουν πως δε θα έπρεπε ποτέ να εφησυχάζουν, καθώς στο άναρχο διεθνές σύστημα ο ανταγωνισμός για επιβίωση και απόκτηση ισχύος είναι διαρκής και οι συμμαχίες δεν είναι παρά «ευκαιριακοί γάμοι»². Απώτερος στόχος κάθε κράτους είναι η μεγιστοποίηση της σχετικής του ισχύος, ώστε να αναδειχθεί περιφερειακός ή διεθνής ηγεμόνας³. Συγκεκριμένα, τα κράτη ανησυχούν για τη μεταξύ τους κατανομή ισχύος και προσπαθούν ανελλιπώς να

¹ SYRIGOS ANGELOS και DOKOS Thanos, *Atlas of Greek - Turkish relations: With 63 maps, a comprehensive glossary and the latest key developments*, Νέο Φάληρο, Kathimerines Ekdoseis Sole Shareholder Co. SA, 2020, σελ. 9.

² MEARSHEIMER J. J., *The tragedy of great power politics.*, Νέα Υόρκη: W. W. Norton & Company, 2001, σελ. 29-54.

³ MEARSHEIMER J.J., *ό.π.*, σελ. 29-54.

μεγιστοποιήσουν το μερίδιό τους στην κλίμακα ισχύος, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα που διαθέτουν. Η προσπάθειά τους εστιάζεται στην απόκτηση ισχύος, όχι ανεξάρτητα, αλλά σε σχέση με τους άλλους δρώντες του διεθνούς συστήματος, καθώς «τα κέρδη ενός κράτους είναι οι απώλειες ενός άλλου»⁴. Όταν ένας δρών διαθέτει πλεονέκτημα ισχύος, αυτομάτως γίνεται επιθετικότερος, έχοντας πλέον όχι μόνο το κίνητρο, αλλά και τη δυνατότητα να το κάνει. Έτσι, δημιουργείται μία απόκλιση στα συμφέροντα διαφορετικών κρατών, γεγονός που εντείνει τον ανταγωνισμό και οδηγεί αναπόφευκτα στη σύγκρουση⁵.

Η Τουρκία, ένα κράτος το οποίο προσπαθεί να ισχυροποιήσει τη θέση της τα τελευταία χρόνια, εκδηλώνει επιθετικές τάσεις, τόσο προς την Ελλάδα όσο και προς άλλους δρώντες της περιφέρειάς της. Η ταυτόχρονη εμπλοκή της σε τέσσερα μέτωπα (Συρία, Λιβύη, Ανατολική Μεσόγειο και Ορεινό Καραμπάχ) κατά το δεύτερο μισό του 2020, καθιστά φανερό πως η τουρκική πολιτική ηγεσία κάνει χρήση πολιτικών ασφάλειας που αποσκοπούν στην αποδυνάμωση των δυνητικών αντιπάλων και τη μεγιστοποίηση της σχετικής της ισχύος, την οποία ο J. Mearsheimer διακρίνει σε λανθάνουσα (πλούτο και πληθυσμό) και πραγματική (στρατιωτικές δυνάμεις)⁶, κάθε φορά που διαφαίνεται παράθυρο ευκαιρίας στα περιφερειακά της υποσυστήματα.

Σύμφωνα με τον ορισμό του Α.Τζιαμπίρη⁷, η Ανατολική Μεσόγειος εξετάζεται ως ένα περιφερειακό υποσύστημα, με σχετική συνοχή και οικονομική αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών του, τα οποία μοιράζονται ένα κοινό ιστορικό υπόβαθρο, υψηλή εσωτερική και μερική εξωτερική αναγνώριση, αν και θα μπορούσε κάποιος να αναρωτηθεί για το βαθμό στον οποίο ισχύουν τα πρώτα δύο στοιχεία σήμερα⁸. Στο πλαίσιο αυτής της

⁴ MEARSHEIMER J. J., *ό.π.*

⁵ LAMY Steven L., «Σύγχρονες δεσπόζουσες προσεγγίσεις: Νεορρεαλισμός και νεοφιλελευθερισμός», στο BAYLIS John, SMITH Steve και OWENS Patricia, *Η παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2013, σελ. 163-165.

⁶ *Ο.π.*

⁷ TZIAMPIRIS Aristotle, “The New Eastern Mediterranean as a Regional Subsystem”, στο LITSAS Spyridon N. και TZIAMPIRIS Aristotle (Eds), *“The New Eastern Mediterranean Theory, Politics and States in a Volatile Era”*. Τσάμ, Springer International Publishing AG, 2019, σελ. 23-26.

⁸ Βρίσκεται ανατολικά του 30^{ου} μεσημβρινού και περιλαμβάνει την Κύπρο, την Αίγυπτο, την Ελλάδα, το Ισραήλ, το Λίβανο, τη Λιβύη, τη Συρία και την Τουρκία αρχικά και δυνητικά το «Ισλαμικό Κράτος», το οποίο αν και αναμενόταν να παίξει καθοριστικό ρόλο στη διεθνή σκηνή, σήμερα έχει εξαλειφθεί, τη μη αναγνωρισμένη από τη διεθνή κοινότητα «ΤΔΒΚ» και

ανάλυσης, η τουρκική προκλητικότητα εξετάζεται υπό το πρίσμα της έννοιας της πειθαναγκαστικής διπλωματίας (coercive diplomacy). Πειθαναγκασμός είναι η ικανότητα ενός δρώντος να πείθει κάποιον άλλον να κάνει κάτι που υπό άλλες συνθήκες δε θα έκανε, συνήθως μέσω της απειλής ή μέσω της άσκησης στρατιωτικής βίας⁹. Σκοπός της έρευνας είναι «να φωτίσει» τους λόγους για τους οποίους η Τουρκία καταφεύγει στην προκλητικότητα και τις συνέπειες της εν λόγω στρατηγικής στις διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα.

Βάσει της θεωρητικής προσέγγισης που αναλύεται ανωτέρω, η υπόθεση εργασίας της παρούσας ανάλυσης διατυπώνεται ως εξής: *«Τα συγκρουόμενα συμφέροντα σε ένα περιφερειακό υποσύστημα και η προσπάθεια ενός εκ των κυρίαρχων δρώντων για μεγιστοποίηση της σχετικής του ισχύος, τον εξωθούν σε χρήση της πειθαναγκαστικής διπλωματίας εις βάρος άλλων δρώντων του υποσυστήματος.»*

Για την εξέταση της υπόθεσης αυτής γίνεται χρήση της επαγωγικής μεθόδου. Συγκεκριμένα, διεξάγεται μία προσπάθεια, μέσα από την ανάπτυξη των ανταγωνιστικών ελληνοτουρκικών σχέσεων στην Ανατολική Μεσόγειο και την εμβάθυνση στα γεγονότα του διαστήματος Αυγούστου - Νοεμβρίου 2020, να εξαχθούν γενικά συμπεράσματα για τη συμπεριφορά των ανταγωνιστικών δρώντων στο άναρχο διεθνές σύστημα. Η συγγραφή αυτής της ανάλυσης στηρίζεται στην αξιοποίηση ποιοτικών δεδομένων, όπως ψηφίσματα του Ο.Η.Ε. και ανακοινώσεις των Υπουργείων Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας, και άλλων πηγών όπως ανταποκρίσεις και αναλύσεις από ειδησεογραφικά πρακτορεία, καθώς και επιστημονικά βιβλία και άρθρα για τις σχέσεις των δύο χωρών κατά το υπό εξέταση διάστημα. Ειδικά, τα «συγκρουόμενα συμφέροντα» αναδεικνύονται μέσω των αλληλεπικαλυπτόμενων διεκδικήσεων σε Αιγαίο και Κύπρο, ενώ η «προσπάθεια για μεγιστοποίηση της σχετικής ισχύος» μέσω της εξέτασης των δράσεων της Τουρκίας που αποσκοπούν σε παρεμπόδιση αύξησης της ισχύος και της επιρροής της Ελλάδας. Τέλος, ο «πειθαναγκασμός» αναδύεται μέσω της επιθετικής ρητορικής και των μονομερών ενεργειών της Άγκυρας.

Η δομική πορεία του κειμένου είναι η εξής: αρχικά γίνεται μία ιστορική αναδρομή στις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας, όπως συναρτώνται με τα ζητήματα του Αιγαίου και της Κύπρου. Στη συνέχεια, εξετάζονται οι

την Παλαιστίνη, αποτελώντας έτσι το σύνορο μεταξύ Ανατολής και Δύσης. TZIAMPIRIS Aristotle, *ό.π.*

⁹ GREENHILL Kelly M. και KRAUSE Peter, *Coercion: The Power to Hurt in International Politics*. Οξφόρδη, Oxford University Press, 2018, σελ. 4-5.

προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας, σε τρία υποκεφάλαια: ξεκινώντας εστιάζουμε στις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας την περίοδο που προηγήθηκε του εξεταζόμενου διαστήματος, ενώ ερευνώνται οι εξελίξεις των ελληνοτουρκικών ζητημάτων από τον Αύγουστο μέχρι το Νοέμβριο του 2020 στο Αιγαίο, αρχικά, και δευτερευόντως στην Κύπρο με την παράθεση των απόψεων των άμεσα εμπλεκόμενων μερών. Τέλος, καταγράφονται τα συμπεράσματα της μελέτης.

Η συγκεκριμένη ανάλυση αναμένεται να φανεί χρήσιμη σε όποιον επιθυμεί να κατανοήσει την προκλητική συμπεριφορά της Άγκυρας και τη φύση των διαφορών στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου.

1. Το ιστορικό πλαίσιο των διαφορών Ελλάδας – Τουρκίας

Όπως επισημαίνει ο Χ. Γιαλλουρίδης «η Τουρκία εκδηλώνει στην εξωτερική πολιτική της το σύνδρομο του ηγεμόνα», εννοώντας ότι εκδηλώνει επιθετικές και επεκτατικές τάσεις, αποσκοπώντας στην άσκηση της επιρροής της όπου μπορεί στο οικείο και μη περιβάλλον της¹⁰. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται μέσα από μία αναδρομή στις σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας ήδη από τον 20^ο αιώνα. Μετά από αιώνες σύνθετης και δύσκολης συμβίωσης του ελληνικού-ορθόδοξου και του οθωμανικού-τουρκικού/μουςουλμανικού στοιχείου υπό την σκεπή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η ίδρυση του τουρκικού κράτους-έθνους το 1923, ανέτρεψε τα δεδομένα μεταξύ των δύο λαών. Η καταστροφή της Σμύρνης, οι διώξεις του ελληνικού στοιχείου και η ανταλλαγή πληθυσμών που προβλεπόταν από τη Συνθήκη της Λωζάννης, δημιουργούν μία βαθιά ρωγμή στις σχέσεις των δύο κρατών. Παρ' ότι φαινομενικά ανά διαστήματα διαμεσολαβούν περίοδοι ύφεσης της έντασης, τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου και ο παρεπόμενος τουρκικός αναθεωρητισμός καθιστούν αδύνατη, έως σήμερα, την πλήρη συμφιλίωσή τους.

Οι ελληνοτουρκικές διαφορές είθισται να χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, με κοινή αφετηρία το 1974, όποτε αποδείχθηκε πως η πειθαναγκαστική διπλωματία αποτελεί το βασικό εργαλείο της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής για την προάσπιση της θέσης της απέναντι στην Ελλάδα: το Κυπριακό και τις ελληνοτουρκικές διαφορές στο Αιγαίο. Το 1974 πραγματοποιείται η τουρκική εισβολή και κατοχή του 38% περίπου του κυπριακού εδάφους σε δύο φάσεις (Αττίλας I και II) και η εγκατάσταση τουρκικών στρατευμάτων κατοχής στη Βόρεια Κύπρο. Λίγο αργότερα, το 1983 ανακηρύσσεται μονομερώς και κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου η

¹⁰ ΓΙΑΛΛΟΥΡΙΔΗΣ Χριστόδουλος και ΤΣΑΚΩΝΑΣ Παναγιώτης κ.α., *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 2002, β' έκδοση, σελ. 106.

«Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (Τ.Δ.Β.Κ.)¹¹. Όπως οι επιχειρήσεις Αττίλα Ι και ΙΙ διενεργήθηκαν εκβιαστικά, ώστε να αποτραπεί η αύξηση της σχετικής ισχύος της Ελλάδας στην Κύπρο εις βάρος των τουρκικών συμφερόντων, έτσι και οι διεκδικήσεις στο Αιγαίο εγείρονται πρώτη φορά τη δεκαετία του 1970. Στόχος ήταν, αφενός να επηρεάσουν την επίλυση του Κυπριακού και αφετέρου να αποτρέψουν μία πιθανή ηγεμονία της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο, μία περιοχή στην οποία αμφότερες χώρες διατηρούν στρατηγικό συμφέρον¹². Νομικά, το μοναδικό ζήτημα για το οποίο διαφωνούν Ελλάδα και Τουρκία στο Αιγαίο είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Ωστόσο, η Άγκυρα έχει εγείρει ζητήματα πολιτικού χαρακτήρα όσον αφορά τα όρια του ελληνικού εναέριου χώρου και του FIR, τη διεύρυνση της αιγιαλίτιδας ζώνης, την αποστρατικοποίηση των ελληνικών ανατολικών νησιών του Αιγαίου, αλλά και την ελληνική κυριαρχία σε νησίδες του Αιγαίου¹³. Ένα άλλο επίμαχο ζήτημα αποτελεί η οριοθέτηση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (Α.Ο.Ζ.). Η Τουρκία αρνείται την επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων από τα 6 στα 12 ναυτικά μίλια, παρά το γεγονός ότι θεωρητικά αποτελεί νόμιμο δικαίωμα της Ελλάδας μετά την υιοθέτηση της *Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας* (UNCLOS) από την ελληνική Βουλή¹⁴, καθώς κάτι τέτοιο θα εξασφάλιζε στην ίδια τον έλεγχο μόλις του 8.3% του Αιγαίου, ενώ η Ελλάδα θα ήλεγχε το 63.9%¹⁵. Η Άγκυρα έχει δηλώσει ήδη από το 1995 ότι μία τέτοια επέκταση των χωρικών υδάτων της Ελλάδας θα αποτελούσε αιτία για κήρυξη πολέμου (*casus belli*),

¹¹ *Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών*, “Resolution 541 (1983)”, S/RES/541 (1983), 18 Νοεμβρίου 1983, σελ. 15-16. [Αναγνώστηκε στο: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/541>, Τελευταία πρόσβαση: 12 Δεκεμβρίου 2020]

¹² MARCUS Jonathan, “The Eastern Mediterranean tinderbox: Why Greek-Turkish rivalries have expanded”, *BBC news*, 25 Αυγούστου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53906360>, Τελευταία πρόσβαση: 7 Δεκεμβρίου 2020]

¹³ ΣΥΡΙΓΓΟΣ Άγγελος, «Ελληνοτουρκικές Διαφορές, η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο και η Σταθερότητα στο Αιγαίο», στο ΓΙΑΛΛΟΥΡΙΔΗΣ Χριστόδουλος και ΤΣΑΚΩΝΑΣ Παναγιώτης κ.α., *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ό.π.*, σελ. 403.

¹⁴ *Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, «Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης», Νόμος Υπ’ Αριθ. 2321/1995, Φεκ 136/Α/23-6-1995. Αθήνα, 23 Ιουνίου 1995 [Αναγνώστηκε στο: <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekeis/nomos-2321-1995-phk-136-a-23-6-1995.html>, Τελευταία πρόσβαση: 8 Δεκεμβρίου 2020]

¹⁵ KARIOTIS Theodore C., “The case for a Greek exclusive economic zone in the Aegean Sea”, *Marine Policy*, Τόμος 14, Τεύχος 1, 1990. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0308597X9090033N>, Τελευταία πρόσβαση: 12 Δεκεμβρίου 2020]

αποτρέποντας, έτσι, την Αθήνα από την άσκηση των νομίμων κυριαρχικών της δικαιωμάτων, μέσω του πειθαναγκασμού.

Η Ελλάδα προκειμένου να προασπίσει τα συμφέροντά της στην Ανατολική Μεσόγειο ισχυροποιεί τους δεσμούς της με άλλους γειτονικούς της δρώντες, (συνεργασία σε ενεργειακά ζητήματα με Κύπρο, Ισραήλ, Αίγυπτο και Ιταλία) και αποζητά τη στήριξη της Ε.Ε.¹⁶. Η Τουρκία από την πλευρά της, για να ανατρέψει το αίσθημα περικύκλωσης και διπλωματικής απομόνωσης της στην Ανατολική Μεσόγειο¹⁷, ασκεί αδιαλείπτως πειθαναγκασμό, προσφεύγοντας σε παραβάσεις του Διεθνούς Δικαίου, επιθετικές ενέργειες για δημιουργία τετελεσμένων και διόγκωση των στρατιωτικών της εξοπλισμών, με αποτέλεσμα την αύξηση της σχετικής της ισχύος έναντι της Ελλάδας¹⁸. Μια «τακτική πειθαναγκασμού» αποτελεί και η διπλωματία των κανονιοφόρων (gunboat diplomacy), δηλαδή «η χρήση ή η απειλή χρήσης περιορισμένης ναυτικής ισχύος από ένα δρών, όχι ως πράξη πολέμου, αλλά με σκοπό να δώσει πλεονέκτημα ή να αποτρέψει απώλεια σε μία διεθνή διαμάχη ή εις βάρος ξένων υπηκόων στο έδαφος και τη δικαιοδοσία του δικού του κράτους», πρακτική συνηθισμένη κατά τον 20^ο αιώνα¹⁹. Η Τουρκία χρησιμοποίησε τη διπλωματία των κανονιοφόρων τακτικά στο παρελθόν, όπως συνέβη με το τουρκικό ωκεανογραφικό πλοίο «Hoga» το 1976, το ωκεανογραφικό «Sismik» το 1987, ενώ συνεχίζει να το κάνει σήμερα, με το Ορυς Reis στο Αιγαίο αλλά και στα κυπριακά ύδατα με το ερευνητικό Barbaros Hayreddin Paşa και τα γεωτρήματα Yavuz και Fatih, τα οποία πλέουν συνοδεία τουρκικών πολεμικών πλοίων.

2. Τα νέα δεδομένα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις

Η απόπειρα της Τουρκίας να καλύψει το κενό ισχύος στην περιοχή της

¹⁶ ERLANGER Steven, “Rising Tensions Between Turkey and Greece Divide E.U. Leaders”, *The New York Times*, 27 Αυγούστου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.nytimes.com/2020/08/27/world/europe/greece-turkey-eu.html>, Τελευταία πρόσβαση: 12 Δεκεμβρίου 2020]

¹⁷ DEMIRYOL Tolga, “Beyond Energy: Geopolitical Determinants of Turkey’s Foreign Policy”, *Foreign Policy Research Institute/ Heinrich Böll Foundation*, 2020 [Αναγνώστηκε στο: <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/11/beyond-energy.pdf> , Τελευταία πρόσβαση: 18 Δεκεμβρίου 2020]

¹⁸ *Global Firepower – World Military Strength*, “Comparison Results: Greece VS Turkey” [Αναγνώστηκε στο: <https://www.globalfirepower.com/countries-comparison-detail.asp?form=form&country1=greece&country2=turkey&Submit=COMPARE> , Τελευταία πρόσβαση: 7 Δεκεμβρίου 2020]

¹⁹ MANDEL Robert. “The Effectiveness of Gunboat Diplomacy.”, *International Studies Quarterly*, Τόμος 30, Τεύχος 1, 1986, σελ. 59-76.

Ανατολικής Μεσογείου, όπου αυτόκλητα επιδιώκει να παίξει το ρόλο του περιφερειακού ρυθμιστή και να προστατέψει τα συμφέροντά της, αλλά και του τουρκικού ψευδοκράτους στην Κύπρο, την οδηγούν σε κλιμακούμενη προκλητικότητα έως και τα τέλη του 2020. Ειδικότερα, μετά την απόπειρα πραξικοπήματος στην Τουρκία το 2016, η στροφή της κυβέρνησης του κόμματος «Δικαιοσύνη και Ανάπτυξη» (Κ.Δ.Α.) προς τον αυταρχισμό προϋποθέτει την τόνωση των εθνικιστικών φρονημάτων του τουρκικού λαού και τη δημιουργία της εικόνας μιας ισχυρής Τουρκίας, έτσι ώστε να επικαλυφθούν τα εσωτερικά προβλήματα του κράτους και να αποσιωπηθούν οι επικριτές της κυβέρνησης Ρ.Τ. Έρντογαν. Το ίδιο έτος, ο Πρόεδρος Ρ.Τ. Έρντογαν εγκαινίασε μία ρεβιζιονιστική ρητορική, αμφισβητώντας τη Συνθήκη της Λωζάννης και το καθεστώς των νησιών του Αιγαίου²⁰. Ταυτόχρονα, καθώς από μία πιθανή οριοθέτηση Α.Ο.Ζ. η Ελλάδα θα αποκόμιζε μεγάλα κέρδη, η Άγκυρα υιοθετεί μία επιθετική πολιτική σε Αιγαίο και Μεσόγειο, για να αποτρέψει την αλλαγή της ισορροπίας ισχύος εις βάρος της. Η εν λόγω πολιτική οδηγεί σε διαρκή επιδείνωση των σχέσεων των δύο χωρών²¹.

Οι σχέσεις των δύο κρατών ήταν ήδη τεταμένες πριν το εξεταζόμενο διάστημα, λόγω των παραχωρήσεων εξορυκτικών αδειών από την Άγκυρα στην τουρκική εταιρεία *Turkish Petroleum* από το 2011, ακόμα και εντός αδειοδοτημένων τεμαχίων από την Κυπριακή Δημοκρατία²². Έκτοτε, συχνές είναι οι εκδόσεις NAVTEX για ερευνητικούς σκοπούς, με τις οποίες η Τουρκία δεσμεύει τμήματα εντός της κυπριακής Α.Ο.Ζ., ενώ από το 2019 τα γεωτρήματα *Yavuz* και *Fatih* διεξάγουν εξορυκτικές ενέργειες στα χωρικά ύδατα της Λευκωσίας, για τη νομιμότητα των οποίων επιμένει η τουρκική

²⁰ *Ekathimerini.com*, “Erdogan disputes Treaty of Lausanne, prompting response from Athens”, 29 Σεπτεμβρίου 2016. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.ekathimerini.com/212433/article/ekathimerini/news/erdogan-disputes-treaty-of-lausanne-prompting-response-from-athens> Τελευταία πρόσβαση: 7 Δεκεμβρίου 2020]

²¹ KAPSI Konstantina A., “*The Greek Exclusive Economic Zone*”, Διπλωματική Εργασία, ΜΠΣ “Energy: Strategy, Law & Economics”, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2019. [Αναγνώστηκε στο: <http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/12357/%ce%9a%ce%9fSTANTINA%20KAPSI%2c%20MEN%2018027%2c%20THE%20GREEK%20EXCLUSIVE%20ECONOMIC%20ZONE%2c%20ME%20KEIMENO.pdf?sequence=5&isAllowed=y>, Τελευταία πρόσβαση: 12 Δεκεμβρίου 2020]

²² DEMIRYOL Tolga, *ό.π.*.

πλευρά²³. Ένα ακόμη ζήτημα που οδήγησε στην επιδείνωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων το 2020 ήταν το προσφυγικό. Το κλίμα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις επιδεινώθηκε εξαιτίας των καθοδηγούμενων από την Τουρκία ροών προσφύγων στον Έβρο με στόχο την άσκηση πιέσεων προς την Ε.Ε. το Φεβρουάριο και το Μάρτιο²⁴, αλλά και από την απόφαση της τουρκικής κυβέρνησης για μετατροπή της Αγίας Σοφίας, ενός παγκόσμιου πολιτισμικού μνημείου που συνδέεται με την Ορθοδοξία, σε τζαμί τον Ιούλιο²⁵.

Καθώς λοιπόν η τουρκική πλευρά κλιμακώνει τις εντάσεις με την επιθετικότητα και τον αναθεωρητισμό που επιδεικνύει, τόσο το Αιγαίο όσο κι η περιοχή της Κύπρου μετατρέπονται σε ζώνες εκδήλωσης εντάσεων ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Σε αυτό το πλαίσιο, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν τους μήνες Αύγουστο - Νοέμβριο του 2020 με την έξοδο του Ορυς Reis στο Αιγαίο και τις τουρκικές προκλήσεις στην Κυπριακή Δημοκρατία. Τα γεγονότα αυτά στάθηκαν αφορμή για περαιτέρω απομάκρυνση από το ενδεχόμενο επίλυσης των διαφορών των δύο χωρών, λόγω του τεταμένου κλίματος που κυριάρχησε το αναφερόμενο διάστημα.

2.1. Η περίπτωση του Ορυς Reis

Εστιάζοντας στην πρακτική της διπλωματίας των κανονιοφόρων, πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή φτάνει ως τις μέρες μας και χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έξοδος του Ορυς Reis στο Αιγαίο, συνοδευόμενο και από πολεμικά πλοία του τουρκικού στόλου, με την έκδοση μιας σειράς NAVTEX το διάστημα από τον Αύγουστο ως το Νοέμβριο του 2020. Με βάση το αρχικό σχέδιο, το τουρκικό ερευνητικό πλοίο προοριζόταν να ξεκινήσει τις δραστηριότητές του στις 22 Ιουλίου 2020, αλλά η απόφαση αυτή ανακλήθηκε ως ένδειξη «καλής

²³ Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκικής Δημοκρατίας, “Press Release Regarding the Activities of our Drilling Ship Yavuz”, No: 199, 10 Ιουλίου 2019. [Αναγνώστηκε στο: http://www.mfa.gov.tr/no_199_yavuz-sondaj-gemimizin-faaliyetleri-hk.en.mfa , Τελευταία πρόσβαση: 8 Δεκεμβρίου 2020]

²⁴ ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΣ Αλέξανδρος Μάριος, «Η μεταναστευτική πολιτική της Τουρκίας και η πρόκληση προς την Ευρώπη. Η κρίση στον Έβρο», *Ενημερωτικό Σημείωμα Τουρκίας*, Αρ.17, Εργαστήριο Τουρκικών και Ευρασιατικών Μελετών, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2020. [Αναγνώστηκε στο: <http://etem.unipi.gr/blog/2020/05/14/infonoteomet17/>, Τελευταία πρόσβαση: 18 Δεκεμβρίου 2020]

²⁵ GUERIN Orla, “Hagia Sophia: Turkey turns iconic Istanbul museum into mosque” *BBC World News*, 10 Ιουλίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53366307>, Τελευταία πρόσβαση: 18 Δεκεμβρίου 2020]

πίστεως», όπως ανακοίνωσε το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών²⁶. Στη συνέχεια, κατηγόρησε την ελληνική πλευρά για άρνηση να προσέλθει σε διάλογο με την Άγκυρα αλλά και για «πειρατικές ενέργειες»²⁷, κάνοντας αναφορά στην υπογραφή της Συμφωνίας για οριοθέτηση της Α.Ο.Ζ. με την Αίγυπτο στις 6 Αυγούστου 2020, η οποία διεμβολίζει πρακτικά το τουρκολιβυϊκό μνημόνιο²⁸. Ως απάντηση στην εν λόγω Συμφωνία, η Άγκυρα επιχείρησε να ασκήσει πίεση στην Αθήνα, δίνοντας άδεια στο τουρκικό πλοίο για έρευνες σε διαφιλονικούμενη περιοχή. Η ελληνική πλευρά, από την άλλη, με την έκδοση αντι-NAVTEX και την κινητοποίηση του πολεμικού ναυτικού της, έστειλε μήνυμα ετοιμότητας, εφαρμόζοντας στρατηγική αποτροπής της απειλής. Ως αποτέλεσμα, η ένταση κλιμακώθηκε, δημιουργώντας κλίμα έντονης αντιπαράθεσης, που εκτονώθηκε μετά τη διαμεσολάβηση της Γερμανίας²⁹. Επίσης, το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών καταδίκασε την παράνομη NAVTEX και έκανε λόγο για αποσταθεροποιητικό ρόλο της Άγκυρας στην περιοχή³⁰. Ενδεικτικό για την τεταμένη ατμόσφαιρα της περιόδου εκείνης αποτελεί το ναυτικό περιστατικό της 13^{ης} Αυγούστου με την επακούμβηση μεταξύ της ελληνικής φρεγάτας «Λήμνος» και της τουρκικής πολεμικής φρεγάτας «Kemal Reis» νότια του Καστελλορίζου. Πιο συγκεκριμένα, όταν η τουρκική φρεγάτα προσπάθησε να εμβολίσει την ελληνική, η δεύτερη κατέφυγε σε έναν αριστοτεχνικό ελιγμό. Το αποτέλεσμα ήταν μία «ανώδυνη σύγκρουση» την οποία η ελληνική πλευρά θεώρησε ατύχημα, ενώ η τουρκική πλευρά χαρακτήρισε ως «πρόκληση»³¹.

²⁶ Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκικής Δημοκρατίας, “Statement of the Spokesperson of the Ministry of Foreign Affairs, Mr. Hami Aksoy, in Response to a Question Regarding the Press Release of the Ministry of Foreign Affairs of Greece dated 10 August 2020 on the Activities of Oruç Reis”, QA-74, 10 Αυγούστου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <http://www.mfa.gov.tr/sc-74--yunanistan-db-nin-oruc-reis-in-faaliyetlerine-dair-aciklamasi-hk-sc.en.mfa>, Τελευταία πρόσβαση: 8 Δεκεμβρίου 2020]

²⁷ Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκικής Δημοκρατίας, *ό.π.*.

²⁸ Reuters, “Egypt and Greece sign agreement on exclusive economic zone”, 6 Αυγούστου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.reuters.com/article/us-egypt-greece-idUSKCN252216>, Τελευταία πρόσβαση: 1 Δεκεμβρίου 2020]

²⁹ BBC, “Turkey – Greece tensions escalate over TurkishMed drilling plans”, 25 Αυγούστου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53497741>, Τελευταία πρόσβαση: 12 Δεκεμβρίου 2020]

³⁰ Υπουργείο Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας, “Ministry of Foreign Affairs announcement on Turkey’s new illegal Navtex”, 10 Αυγούστου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.mfa.gr/en/current-affairs/statements-speeches/ministry-of-foreign-affairs-announcement-on-turkeys-new-illegal-navtex-10-august-2020.html>, Τελευταία πρόσβαση: 12 Δεκεμβρίου 2020]

³¹ Reuters, “Greek, Turkish warships in 'mini collision' Ankara calls provocative”, 14 Αυγούστου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.reuters.com/article/us-greece-turkey-warships-idUSKCN25A161>, Τελευταία πρόσβαση: 6 Ιανουαρίου 2020]

Το Ορυς Reis που, στο πλαίσιο του προγράμματος συλλογής δεδομένων «Demre 2B», απέπλευσε από το λιμάνι της Αττάλειας στις 10 Αυγούστου, συνέχισε τις επιχειρήσεις του μέχρι και τις 29 Νοεμβρίου³². Το ερευνητικό πλοίο συνοδευόταν από πολεμικά πλοία, όπως ανακοίνωσε και το τουρκικό Υπουργείο Άμυνας μέσω *Twitter*³³. Σε αυτό το διάστημα, δέσμευσε περιοχές σε απόσταση μικρότερη των 12 ναυτικών μιλίων από τις ελληνικές ακτές, αμφισβητώντας έμπρακτα το δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα από τα 6 στα 12 ναυτικά μίλια. Καθώς η Ελλάδα φαίνεται να προχωρά σε οριοθετήσεις ή διαπραγματεύσεις με τις γειτονικές της χώρες, όπως με την Αίγυπτο και την Ιταλία, χρησιμοποιώντας την μέθοδο της μέσης γραμμής, στην Τουρκία αυξάνεται η ανασφάλεια, γεγονός που οδηγεί σε κλιμάκωση της επιθετικότητάς της.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις του εκπροσώπου Τύπου του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών, Χαμί Ακοϊ, ο απόπλους του Ορυς Reis «*απορρέει από το αδιαμφισβήτητο και σύννομο δικαίωμα της Τουρκίας στην αυτοάμυνα ως απάντηση στις προκλητικές ενέργειες και τις μαξιμαλιστικές διεκδικήσεις της Ελλάδας*», στην οποία αποδίδει την κλιμάκωση των εντάσεων, αναφέροντας πως «*η Ελλάδα συμπεριφέρεται σαν να αποτελεί την μοναδική ιδιοκτήτρια της Μεσογείου*»³⁴. Επιπλέον, η Άγκυρα κάλεσε την Ελλάδα «*να εγκαταλείψει τις παράνομες, μαξιμαλιστικές αξιώσεις της και να τερματίσει τις στρατιωτικές ασκήσεις και δραστηριότητές της στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο και να ξεκινήσει το διερευνητικό διάλογο με την Τουρκία*», ασκώντας ξεκάθαρο πειθαναγκασμό³⁵.

Συνεπώς, από τα προαναφερθέντα γεγονότα αποδεικνύεται πως ο επεκτατισμός κι η προκλητικότητα της γείτονος χώρας χρησιμοποιούνται εργαλειακά, ως μοχλός πίεσης προκειμένου να αποτρέψουν την Ελλάδα από την άσκηση των νόμιμων κυριαρχικών δικαιωμάτων της που θα έπλητταν ωστόσο σοβαρά τα συμφέροντά της Τουρκίας. Ακόμη, επιχειρείται με κάθε μέσο να κληθεί η ελληνική πλευρά σε ένα διάλογο εφ' όλης της ύλης, όπως φαίνεται κι από τις δηλώσεις που προηγήθηκαν. Η Ελλάδα, από την άλλη, αρνείται να διαπραγματευτεί τα κατοχυρωμένα από το Διεθνές Δίκαιο

³² Υπουργείο Ενέργειας της Τουρκικής Δημοκρατίας, 30 Νοεμβρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://twitter.com/TCEnerji/status/1333307195128238081>, Τελευταία πρόσβαση: 16 Δεκεμβρίου 2020]

³³ Υπουργείο Άμυνας της Τουρκίας, 10 Αυγούστου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://twitter.com/tcsavunma/status/1292883501075910656?s=20>, Τελευταία πρόσβαση: 17 Δεκεμβρίου 2020]

³⁴ Ο.π..

³⁵ Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκικής Δημοκρατίας, 'Press Release Regarding the Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Greece on Navtex Issued for the Activity of Oryz Reis', No: 244, 12 Οκτωβρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.mfa.gov.tr/no-244-yunanistan-disisleri-bakanligi-nin-oruc-reis-in-faaliyeti-icin-yayinlanan-navtex-e-dair-aciklamasi-hk.en.mfa>, Τελευταία πρόσβαση: 22 Δεκεμβρίου 2020]

δικαιώματά της και θεωρεί πώς η μόνη διαφορά που υφίσταται μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας είναι η οριοθέτηση της Α.Ο.Ζ. και της υφαλοκρηπίδας, σύμφωνα με τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και, ειδικότερα, του Δικαίου της Θάλασσας³⁶. Για την Αθήνα κρίνεται αναγκαία η ειρηνική επίλυση των διαφορών με την Άγκυρα, ακόμη και μέσω της προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο. Η Τουρκία, ωστόσο, παραμένει ανένδοτη σχετικά με τον κατάλογο των αιτημάτων της και ασκεί ξεκάθαρη πολιτική πειθαναγκασμού για την εκπλήρωσή τους. Παρόλα αυτά, ο διεθνής παράγοντας φαίνεται να πιέζει τις δύο χώρες για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων με μοναδικό σκοπό την οριστική επίλυση των ελληνοτουρκικών ζητημάτων, χωρίς να παίρνει ξεκάθαρη θέση υπέρ του ενός από τα δύο μέρη. Η Γερμανία αλλά και οι Η.Π.Α. έχουν εκφράσει επιθυμία να παίξουν ρόλο διαμεσολαβητή στις διερευνητικές επαφές των δύο κρατών, αποσκοπώντας σε προσωπικά κέρδη³⁷. Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι οι αντιδράσεις της Ε.Ε. περιορίστηκαν, όλο αυτό το διάστημα, σε επίπεδο καταδικαστικών δηλώσεων, χωρίς να επιχειρηθεί η λήψη ουσιαστικών μέτρων για την κάμψη της τουρκικής επιθετικότητας, αποδεικνύοντας έμπρακτα την πολιτικοστρατηγική απίσχναση του ευρωπαϊκού παράγοντα³⁸.

2.2. Οι τουρκικές ενέργειες στην Κύπρο και το αντίκτυπο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις

Ήδη από το 1954, η Τουρκία έχει αναλάβει άτυπα να παίξει το ρόλο του εγγυητή των δικαιωμάτων των μουσουλμάνων Κυπρίων στην περιοχή. Το 1960, έτος υπογραφής της Συνθήκης των Εγγυήσεων, η Τουρκία επισημοποιεί το ρόλο που έχει αυτόκλητα λάβει και τελικά, το 1974 με τις επιχειρήσεις Αττίλα αναλαμβάνει την προάσπιση των μουσουλμάνων Κυπρίων και με στρατιωτικά μέσα. Η Δημοκρατία της Κύπρου, από την πρώτη δεκαετία του 2000, αναζήτησε ερείσματα στην Ανατολική Μεσόγειο για να μπορέσει να εκμεταλλευτεί τον ορυκτό πλούτο της περιοχής δικαιοδοσίας της, όπως φαίνεται με τις υπογραφές Συμφωνιών οριοθέτησης με την Αίγυπτο (2003), το

³⁶ Υπουργείο Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας, «Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων», [Αναγνώστηκε στο: <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>, Τελευταία πρόσβαση: 8 Δεκεμβρίου 2020]

³⁷ GATOPOULOS Derek και BECATROS Elena, “EU: Greece – Turkey crisis talks might include other nations”, *The Washington Post*, 15 Σεπτεμβρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: https://www.washingtonpost.com/national/eu-greece-turkey-crisis-talks-might-include-other-nations/2020/09/15/879aed3a-f74f-11ea-85f7-5941188a98cd_story.html, Τελευταία πρόσβαση: 3 Ιανουαρίου 2021]

³⁸ IRISH John, “France and Germany tell Turkey to stop provocations”, *Reuters*, 15 Οκτωβρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: https://www.reuters.com/article/turkey-greece-france-germany-idUSL8N2H63A8?fbclid=IwAR07En_TatXUQLY-ZMANNkotBdNLOYxamo9EUX3gfFd4FE6LH7ynS9bbKdA, Τελευταία πρόσβαση: 3 Ιανουαρίου 2021]

Λίβανο (2007) και το Ισραήλ (2010). Η εν λόγω πολιτική έγινε αντιληπτή από την Τουρκία ως μία προσπάθεια αποκλεισμού της τουρκοκυπριακής κοινότητας από τα αποθέματα υδρογονανθράκων της Κύπρου και παράλληλα ερμηνεύθηκε ως ένα παράθυρο ευκαιρίας για την προώθηση των τουρκικών επιδιώξεων στην περιοχή. Το γεγονός αυτό οδήγησε την Τουρκία να υπογράψει Συμφωνίες οριοθέτησης με την παράνομη «Τ.Δ.Β.Κ.» (2011) και τη Λιβύη (2019), ώστε να βρεθούν νομικά επιχειρήματα για τη συμμετοχή της τουρκοκυπριακής πλευράς στις εξορύξεις, αλλά και για τη συνεκμετάλλευση των πόρων της Μεσογείου³⁹. Πάγιο αίτημα της Άγκυρας για την προστασία του ψευδοκράτους είναι το ισόποσο μοίρασμα των υδρογονανθράκων ανάμεσα στις δύο κοινότητες που βρίσκονται σε κυπριακά εδάφη. Σε αυτό το πλαίσιο κατατέθηκε και επίσημη πρόταση των Τουρκοκυπρίων εκπροσώπων στις 13 Ιουλίου του 2019, όπως αναφέρει και το Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας⁴⁰.

Ως προέκταση της διπλωματίας των κανονιοφόρων που άσκησε η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο τους προηγούμενους μήνες –και αναλύθηκε παραπάνω– η NAVTEX για το *Barbaros* παρατάθηκε έως το Φεβρουάριο του 2021, με συνοδεία των ναυτικών σκαφών *Tanux-1* και *Apollo Moon*⁴¹. Στο γενικότερο κλίμα προκλητικότητας, κατά το δεύτερο μισό του 2020, το Yavuz συνέχισε επίσης τις παράνομες κατά το Διεθνές Δίκαιο ενέργειες. Ο υπουργός Ενέργειας της Τουρκίας Φατίχ Ντονμέζ δήλωσε το Νοέμβριο του 2020: «*Στη Μεσόγειο συνεχίζουμε τις εργασίες μας. Κανένας μη νομίζει πως σταματήσαμε, πως κάναμε διάλειμμα στη Μεσόγειο. Το Yavuz ολοκλήρωσε τις εργασίες του στην περιοχή «Σελτσούκλου-1» στα 6.000 μέτρα και έχουμε ελπιδοφόρα μηνύματα, και με τη βοήθεια του Αλλάχ θα ξεκινήσει νέες γεωτρήσεις σε κοντινή περιοχή*», κλιμακώνοντας την ένταση ανάμεσα σε

³⁹ Ο.π..

⁴⁰ Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκικής Δημοκρατίας, “Statement of the Spokesperson of the Ministry of Foreign Affairs, Mr. Hami Aksoy, in Response to a Question Regarding the Statement Made by the EU on the Turkish Drilling Ship Yavuz’s Third Drilling Operation in the TRNC License Areas”, QA-4, 19 Ιανουαρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <http://www.mfa.gov.tr/sc-4-yavuz-sondaj-gemimizin-ucuncu-sondaj-faaliyetlerine-iliskin-sc.en.mfa>, Τελευταία πρόσβαση: 8 Δεκεμβρίου 2020]

⁴¹ TEMIZER Murat, “Turkey’s Barbaros Hayreddin Pasa in E. Med until Feb 16”, *Πρακτορείο Anadolu*, 4 Νοεμβρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.aa.com.tr/en/energy/general/turkeys-barbaros-hayreddin-pasa-in-e-med-until-feb-16/30972>, Τελευταία πρόσβαση: 18 Δεκεμβρίου 2020]

Αθήνα και Άγκυρα⁴². Σημαντικό είναι το γεγονός πως και το Barbaros, όπως το Oruç Reis, αλλά και τα γεωτρύπανα Fatih και Yavuz, συνοδεύονται πάντα από το τουρκικό πολεμικό ναυτικό, όπως υπενθύμισε το Υπουργείο Άμυνας της Τουρκίας μέσω του λογαριασμού του στο *Twitter*, δικαιώνοντας τη χρήση του όρου «διπλωματία των κανονιοφόρων»⁴³.

Ένα άλλο ζήτημα που ανέδειξε την τουρκική προκλητικότητα αποτελεί η απόφαση για το άνοιγμα των Βαρωσίων κατοπιν ανακοίνωσης του Τούρκου Προέδρου στις 6 Οκτωβρίου 2020. Η παραθαλάσσια πόλη της Αμμοχώστου, παρέμενε κλειστή βάσει των ψηφισμάτων 550/1984⁴⁴ και 789/1992⁴⁵ του Ο.Η.Ε.. Η Άγκυρα, σε συνεννόηση με τον πρόσφατα «εκλεγμένο» εθνικιστή ηγέτη των Τουρκοκυπρίων, Ερσίν Τατάρ, θεωρεί τις κινήσεις της πλήρως νομιμοποιημένες, καθώς κάνει λόγο για «μερικό άνοιγμα», που δεν αντίκειται στις διεθνείς διατάξεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι και ο ίδιος ο Τούρκος Πρόεδρος πραγματοποίησε επίσκεψη στα Βαρώσια μέσα στο Νοέμβριο, με αφορμή την 37^η επέτειο ίδρυσης του ψευδοκράτους. Κατά την ομιλία του στην περιοχή, προέτρεψε τους Ελληνοκύπριους να απευθυνθούν στην «Επιτροπή Ακίνητης Περιουσίας» του ψευδοκράτους, ουσιαστικά για να αποζημιωθούν σε αντάλλαγμα των περιουσιακών τους στοιχείων στην περιοχή. Έκανε, ακόμη, λόγο για ανάγκη αναγνώρισης δύο ξεχωριστών κρατών στην Κύπρο⁴⁶. Καθίσταται, συνεπώς, φανερό ότι πρόκειται για ένα σχέδιο της τουρκικής κυβέρνησης, που αποσκοπεί στον προσεταιρισμό της περιουσίας των Ελλήνων της Κύπρου με νόμιμο αλλά έμμεσο τρόπο. Καταλήγουμε έτσι στο συμπέρασμα ότι με αυτές τις ενέργειες η Άγκυρα προσπαθεί να επιβάλει τις διεκδικήσεις

⁴² ΚΩΣΤΙΔΗΣ Μανώλης, «Άγκυρα: Συνεχίζουν «Γιαβούζ», «Ορούτς Ρέις», «Μπαρμπαρός»», *Η Καθημερινή*, 14 Νοεμβρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/561157579/agkyra-synechizoy-n-giavoyz-oroyts-reis-mparmparos/>, Τελευταία πρόσβαση: 12 Δεκεμβρίου 2020]

⁴³ *Υπουργείο Άμυνας της Τουρκικής Δημοκρατίας*, 11 Σεπτεμβρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://twitter.com/tcsavunma/status/1304438678178148356?s=20>, Τελευταία πρόσβαση: 17 Δεκεμβρίου 2020]

⁴⁴ *Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών*, “Resolution 550 (1984)”, S/RES/550(1984) - E - S/RES/550(1984), 11 Μαΐου 1984, σελ. 12-14. [Αναγνώστηκε στο: [https://undocs.org/S/RES/550\(1984\)?fbclid=IwAR0ryEMjAtVswb0G0pSjNp6CPqDpVeFOSjZbz7m2-Dp6XO4bJBLyrVUsfog](https://undocs.org/S/RES/550(1984)?fbclid=IwAR0ryEMjAtVswb0G0pSjNp6CPqDpVeFOSjZbz7m2-Dp6XO4bJBLyrVUsfog), Τελευταία πρόσβαση: 5 Δεκεμβρίου 2020]

⁴⁵ *Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών*, “Resolution 789 (1992)”, S/RES/789(1992) - E - S/RES/789(1992), 25 Νοεμβρίου 1992, σελ. 1-3. [Αναγνώστηκε στο: [https://undocs.org/S/RES/789\(1992\)?fbclid=IwAR0e7NmbJ2E037ceFN9MqZd8CZIPaju8NzZ9pC0nVvBQqr1KhazDaPUc9E0](https://undocs.org/S/RES/789(1992)?fbclid=IwAR0e7NmbJ2E037ceFN9MqZd8CZIPaju8NzZ9pC0nVvBQqr1KhazDaPUc9E0), Τελευταία πρόσβαση: 5 Δεκεμβρίου 2020]

⁴⁶ *Daily Sabah*, “Turkey’s Erdoğan slams injustice in Turkish Republic of Northern Cyprus”, 15 Νοεμβρίου 2020. [Αναγνώστηκε στο: <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkeys-erdogan-slams-injustice-in-turkish-republic-of-northern-cyprus>, Τελευταία πρόσβαση: 8 Δεκεμβρίου 2020]

της, δηλαδή την αναγνώριση του Αττίλα και το σφετερισμό των δικαιωμάτων που θα απέρρεαν από μία τέτοια εξέλιξη, όπως η επέκταση των ζωνών δικαιοδοσίας της στη θάλασσα, αυξάνοντας τη σχετική ισχύ της στην περιοχή. Αποδεικνύεται, συνεπώς, ότι η απειλή χρήση βίας ή η άσκηση περιορισμένης βίας αποτελεί βασικό εργαλείο της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής για την προώθηση των αιτημάτων της.

Συμπέρασμα

Εν κατακλείδι, από την ανάλυση επιβεβαιώνεται η υπόθεση εργασίας, ότι *«τα συγκρουόμενα συμφέροντα σε ένα περιφερειακό υποσύστημα και η προσπάθεια ενός εκ των κυρίαρχων δρώντων για μεγιστοποίηση της σχετικής του ισχύος, τον εξωθούν σε χρήση της πειθαναγκαστικής διπλωματίας εις βάρος άλλων δρώντων του υποσυστήματος»*. Οι ιστορικές διαμάχες ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, λόγω των αντικρουόμενων συμφερόντων τους στο περιφερειακό υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου, δημιουργούν ένα αμοιβαίο κλίμα καχυποψίας και καθιστούν αδύνατη τη συνεννόηση. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι τουρκικές επιδιώξεις συνοψίζονται στην έναρξη διαπραγματεύσεων επί των πολιτικών ζητημάτων που έχει εγείρει για την αναθεώρηση του καθεστώτος σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο. Από την πλευρά της, η Τουρκία επιδιώκει διαρκώς να εξασφαλίσει περισσότερα κέρδη στην περιοχή της γειτονιάς της, όχι μόνο για να αποτρέψει την πιθανή απειλή από ανταγωνιστικά κράτη στην περιοχή, αλλά και για να αυξήσει τη δική της ισχύ σε ένα πλούσιο σε ενεργειακούς πόρους υποσύστημα. Αποδείχτηκε ακόμη, η τάση της Άγκυρας διαχρονικά να καταφεύγει στην πειθαναγκαστική διπλωματία, δηλαδή να ασκεί πιέσεις μέσα από μονομερείς, προκλητικές και συχνά παράνομες ενέργειες προκειμένου να κατοχυρώσει τετελεσμένα ή να επιβάλει τη βούλησή της. Αυτές οι τακτικές κατά το δεύτερο μισό του 2020 έχουν οδηγήσει σε μεγάλης κλίμακας εντάσεις, δημιουργώντας ένα αίσθημα αστάθειας στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου. Ωστόσο, οι συνέπειες της αδυναμίας εύρεσης μίας συμβιβαστικής λύσης για τις ελληνοτουρκικές διαφορές σε Αιγαίο και Κύπρο αναμένεται να διαφανούν στο μέλλον.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΙΑΛΛΟΥΡΙΔΗΣ Χριστόδουλος, ΤΣΑΚΩΝΑΣ Παναγιώτης κ.α., *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου*. Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2002, β' Έκδοση.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Άγγελος, *Ανακατατάξεις στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο: Ο Ρόλος της Τουρκίας και οι Στρατηγικές Προτεραιότητες για Ελλάδα και Κύπρο*,

- Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής κι Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), 2014. [Ανακτήθηκε από: <https://thebf.org/file/repository/NB43.pdf>. Τελευταία πρόσβαση: 8 Δεκεμβρίου 2020]
- ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Ποιότητα, 2004.
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΣ Αλέξανδρος Μάριος, «Η μεταναστευτική πολιτική της Τουρκίας και η πρόκληση προς την Ευρώπη. Η κρίση στον Έβρο», *Εργαστήριο Τουρκικών και Ευρασιατικών Μελετών*, Αρ.17, 2020. [Ανακτήθηκε από: <http://etem.unipi.gr/blog/2020/05/14/infonoteomet17/>, Τελευταία πρόσβαση: 18 Δεκεμβρίου 2020]
- ΣΥΡΙΓΟΣ Άγγελος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκης, 2015.
- ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ Διονύσιος, *Νέότερη και σύγχρονη ελληνική ιστορία: Διεθνείς σχέσεις και διπλωματία*. Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2013.
- BAYLIS John, SMITH Steve, OWENS Patricia, *Η παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Επίκεντρο, 2013.
- DEMIRYOL Tolga, “Beyond energy: Geopolitical Determinants of Turkey’s Foreign Policy”, *Foreign Policy Research Institute/Heinrich Böll Foundation*, 2020.
- GREENHILL Kelly M., KRAUSE Peter, *Coercion: The Power to Hurt in International Politics*, Οξφόρδη, Oxford University Press, 2018.
- KARIOTIS Theodore C., “The case for a Greek exclusive economic zone in the Aegean Sea”, *Marine Policy*, Τόμος 14, Τεύχος 1, 1990, σελ. 3-14.
- LITSAS Spyridon N., TZIAMPIRIS Aristotle, *The New Eastern Mediterranean Theory, Politics and States in a Volatile Era*, Τσάμ, Springer International Publishing AG, 2019.
- MANDEL Robert, “The Effectiveness of Gunboat Diplomacy”, *International Studies Quarterly*, Τόμος 30, Τεύχος 1, 1986, σελ. 59-76.
- MEARSHEIMER John, *The tragedy of great power politics*, Νέα Υόρκη, W.W. Norton & Company, 2001.
- SIEGL Erik, “Greek-Turkey relations: Continuity or Change”, *Perspectives*, Τόμος 18, Institute of International Relations, 2002, σελ. 40-52.
- SYRIGOS ANGELOS και DOKOS Thanos, *Atlas of Greek - Turkish relations: With 63 maps, a comprehensive glossary and the latest key developments*, Νέο Φάληρο, Kathimerines Ekdoseis Sole Shareholder Co. SA, 2020.
- THANOS Dokos, NATHALIE Tocci, ANJA Palm, CAN Kasapoğlu, “Greek-Turkish Relations and the Cyprus dispute: impact on Turkey-EU scenarios”, *FEUTURE Online Paper*, Τεύχος 27, 2018.

* * * * *